

Profileren en profiteren

Onderwerpeigendom in media en publiek

Internet

→ www.nieuwsmonitor.net

→ Twitter: *@Nieuwsmonitor*

Onderzoekers

Nel Ruigrok

→ 06 27 588 586

→ nel@nelruigrok.nl

Wouter van Atteveldt (VU)

→ 06 427 407 25

→ wouter@vanatteveldt.com

Joep Schaper

Kasper Welbers

Nadia Ismaili

Otto Scholten

De Partij voor de Dieren is er voor de dieren en de Partij van de Arbeid voor werkgelegenheid en GroenLinks vindt het milieu belangrijk. Beginnend bij de naam proberen politieke partijen bij kiezers associaties met bepaalde thema's op te wekken en zo onderwerpen naar zich toe te trekken. Partijen willen zoveel mogelijk aandacht met issues die zijn belangrijk vinden, maar nog liever onderwerpen die voor kiezers belangrijk zijn. Wie de beste reputatie heeft op het belangrijkste onderwerp van een verkiezingscampagne is spekkoper op verkiezingsdag, is de gedachte.

Vooraf

In dit rapport staat issue ownership centraal. We gaan op zoek naar welke onderwerpen in de media worden geassocieerd met welke partijen. Ook kijken we op welke onderwerpen de verschillende partijen zich het sterkst profileren, welke onderwerpen het belangrijkste zijn in het publieke debat en welke onderwerpen burgers aan de partijen koppelen. Van wie is welk onderwerp? Welke onderwerpen zijn van de traditioneel grote partijen en welke onderwerpen zijn gekaapt door one-issuepartijen? Nadat we de theorie bespreken, kijken we specifiek naar de thema's milieu, dierenwelzijn, sociale zekerheid, criminaliteit en immigratie, maar we beginnen met het belangrijkste thema waarop de zittende regering wordt afgerekend: economie.

→ Positieve berichtgeving voor politici en politieke partijen

Uit onderzoek blijkt dat een politieke partij gebaat is bij verschillende vormen van nieuws. Zo is het goed voor een partij om als succesvol te worden geportretteerd door de media. Immers, kiezers willen liever bij een winnende partij horen dan bij een partij die als falend te boek staat. Een partij die het slecht doet in de peilingen heeft meer moeite om kiezers te trekken dan een partij die stijgt in de peilingen. Eenmaal in een vicieuze cirkel betekent dit een opgaande of neergaande spiraal.

Daarnaast is het van belang om de gelederen intern gesloten te houden. Een partij die onderling verdeeld is, kan rekenen op weglopende kiezers. De crisis binnen het CDA sinds de Tweede Kamerverkiezingen van 2010 is daar een voorbeeld van. Diep verdeeld was de partij over het voornemen van de CDA top in het najaar van 2010 om zitting te nemen in een coalitie die gedoogd zou worden door de PVV. De partij werd afgestraft in de provinciale statenverkiezingen met een historisch laag aantal stemmen. Aan de andere kant is kritiek van andere partijen soms juist gunstig voor een partij. Op die manier kan de partij zich duidelijk profileren in het politieke spectrum. Vooral wanneer alle partijen kritiek hebben op de partij kan deze zich profileren als eenling. Wilders, die vaak de hoon de andere partijen over zich heen krijgt, wist hier in zekere zin juist van te profiteren de afgelopen jaren.

Een laatste vorm van nieuws dat belangrijk is voor partijen heeft te maken met de daadwerkelijke onderwerpen in het nieuws. Onderwerpen die in de maanden voor de verkiezingen helemaal niet besproken worden, blijken door de kiezer vaak te worden vergeten bij de verkiezingen. Volgens de klassieke *agendavormingstheorie* (McCombs and Shaw, 1972; Rogers and Dearing, 1987) is langdurige aandacht voor een thema vaak voldoende om het ook in de ogen van kijkers en lezers interessant te maken. De zogenaamde priming-hypothese voegt daaraan toe dat grotere aandacht voor een issue in het nieuws ertoe leidt dat dit issue zwaarder gaat meewegen bij de beoordeling van politici (Iyengar and Kinder, 1987; Krosnick and Kinder, 1990). Oftewel, als een partij erin slaagt het land door een economische crisis te leiden, een issue waar traditioneel veel aandacht voor is in de media, wordt de partij hiervoor beloond door de kiezer. Volgens het *issue-ownership-model* (Budge and Farlie, 1983; Petrocik, 1996) is verder van belang welke reputatie de verschillende partijen ten aanzien van een bepaald issue hebben. Van een 'eigen issue,' of van een 'huisthema' is sprake als een groot deel van de kiezers denkt dat de partij de problemen

rondom dat thema het beste kan oplossen. Als het in het nieuws steeds gaat over sociale zekerheid, dan denken kiezers eerder dat voor het bestuur van het land de PvdA of de SP nodig is, maar als het steeds gaat over hoge belastingen en tekorten bij de overheid dan denkt men eerder aan de VVD. Als de *issue-ownership* theorie wordt gecombineerd met de theorieën over agendavorming en *priming*, dan kan worden gesteld dat het gunstig is voor een partij als er veel nieuws komt over een thema waar grote groepen mensen zich zorgen om maken en waar de partij een goede reputatie op heeft. Bij onderwerpen waarbij het publiek het al eens is met een partij, heeft een partijleider aan een half woord genoeg om de handen op elkaar te krijgen. Bij een onderwerp waarbij het publiek het op voorhand oneens is met een partij, is veel meer uitleg over het waarom van het ingenomen standpunt nodig om het publiek aan de kant van de partij te krijgen. Het is moeilijk het huisthema van een andere partij af te pakken.

In tijden waarin kiezers meer zweven dan ooit en hun stem baseren op hun visie ten aanzien van een beperkt aantal issues (zie oa Franklin, Mackie, and Valen 1992; Kleinnijenhuis et al. 2007) is het des te belangrijker om een sterke reputatie te verwerven op deze thema's. Traditioneel gaat issueownership uit van twee dimensies: 1) een sterke reputatie van een partij op een thema die gebaseerd is op competentie en 2) een sterke associatie in de hoofden van de kiezers tussen de partij en het thema. In de huidige maatschappij waar veel kiezers niet de tijd en moeite nemen om zich te verdiepen in standpunten en reputaties van partijen is juist die associatie tussen partij en thema van belang (Van Aelst, Walgrave 2011). In dit onderzoek gaan we hier nader op in en kijken voor een aantal thema's hoe de associatie tussen partijen en thema zijn verlopen in de periode vanaf de vorige verkiezingen in november 2006 tot en met juni 2011. Speciale aandacht hierbij hebben we voor het afgelopen jaar.

Methodie

De dagbladen *De Telegraaf*, *AD*, *de Volkskrant*, *NRC Handelsblad*, *Trouw*, en *NRC Next* vanaf 22 november 2006 tot en met 25 juni 2011 zijn door middel van automatische inhoudsanalyse doorzocht. Eerst is het politieke nieuws gefilterd door alleen artikelen mee te nemen waar een politieke partij of partijleider genoemd is. Dat leverde ruim 92.960 artikelen op. Voor de thema's en de politieke partijen zijn uitgebreide lijsten met synoniemen opgesteld die als zoekterm dienen. In de zoekterm voor een thema staan ook termen die hieraan gerelateerd zijn. Zo staan in de zoekterm voor 'onderwijs' ook termen als 'school', 'studiefinanciering' en 'lerarentekort'. Om te bepalen in hoeverre de associaties tussen partijen en thema's worden gemaakt in de dagbladen werken we met de conditionele waarschijnlijkheidsmaat. Deze methode berekent de kans dat concept B wordt genoemd wanneer aan de voorwaarde is voldaan dat concept A is genoemd in het artikel. Meer concreet stellen we steeds de vraag: *wat is de kans dat een politieke partij genoemd wordt als een bepaald thema wordt genoemd?* Andersom werkt het evenzo. Hierbij stellen we de vraag *hoe groot is de kans dat een thema wordt genoemd als een bepaalde partij wordt genoemd?*¹.

Resultaten

Tijdens de campagne van de Tweede Kamerverkiezingen in 2006 en 2010 is aan respondenten gevraagd welk onderwerp bij ze op komt bij het horen van een bepaalde partij. Tabel 1 geeft weer op welke onderwerpen de verschillende partijen de sterkste reputatie hebben. De associaties die kiezers leggen tussen thema's en partijen bepalen uiteindelijk wie eigenaar is van een issue. In 2006 is de PVV de enige partij waarbij immigratie als eerst bij mensen opkomt. Opvallender is dat de overige partijen veel sterkere issue ownership hebben. Bij GroenLinks denkt bijvoorbeeld 59 procent direct aan natuur en milieu. De PVV moest zich in de beginperiode dus nog echt profileren op haar onderwerp. In 2010 is dat inmiddels veranderd; ruim 68 procent van de mensen koppelt de PVV direct aan het thema immigratie. Andere partijen worden met

¹ Zie voor nadere uitleg van de gehanteerde methode: www.nieuwsmonitor.net/methode

meer verschillende onderwerpen geassocieerd. Zo is door de loop der jaren de PVV de belangrijkste partij geworden op het nieuwe thema immigratie. Wie aan de PVV denkt, denkt aan immigratie.

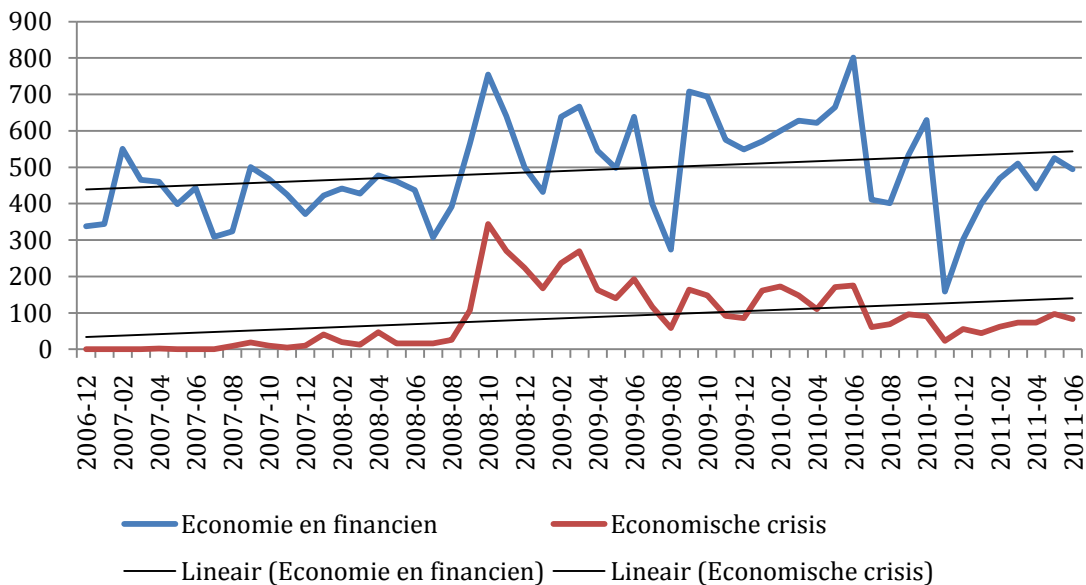
Tabel 1 Associaties tussen partijen en onderwerpen in ogen van publiek

	Welk onderwerp komt als eerste bij deze partij op?	
	2006	2010
VVD	Overheidsfinanciën (36%)	Hypotheekrenteaftrek (17%)
PvdA	Sociale zekerheid (48%)	Hypotheekrente aftrek (17%)
PVV	Immigratie (26%)	Immigratie (68%)
CDA	Normen en waarden (44%)	Normen en waarden (18%)
SP	Sociale zekerheid (44%)	Sociale zekerheid (20%)
GroenLinks	Natuur en milieu (59%)	Natuur en Milieu (37%)
D66	Bestuurlijke vernieuwing (37%)	Bestuurlijke vernieuwing (19%)
ChristenUnie	Normen en waarden (44%)	Normen en waarden (35%)
Partij voor de Dieren	Geen gegevens beschikbaar	Natuur en Milieu (41%)
SGP	Geen gegevens beschikbaar	Normen en Waarden (30%)

→ **Economie en economische crisis**

De economie is misschien wel het belangrijkste onderwerp in de Nederlandse politiek. Zeker sinds de financiële crisis van 2008 is het onderwerp prominent op de media-agenda aanwezig. Dit is goed te zien in Figuur 1. Kwam het onderwerp in 2006 en 2007 in ongeveer 500 artikelen per maand terug, sinds 2008 gaat het in sommige maanden in 800 artikelen over de economie. Dit komt vooral voor in de tijd van de kredietcrisis in het najaar van 2008, de val van DSB Bank een jaar later. Dit thema werd het belangrijkste thema van de verkiezingscampagne voor de Kamerverkiezingen in juni 2010. De continue berichtgeving rondom de economie in eigen land en in Europees verband, met een focus op de slechte economische situatie in landen als Griekenland, Portugal en Ierland, maken dat het thema hoog op de agenda blijft in de media.

Figuur 1 Aandacht voor economie in het algemeen en de economische crisis in aantal artikelen per maand

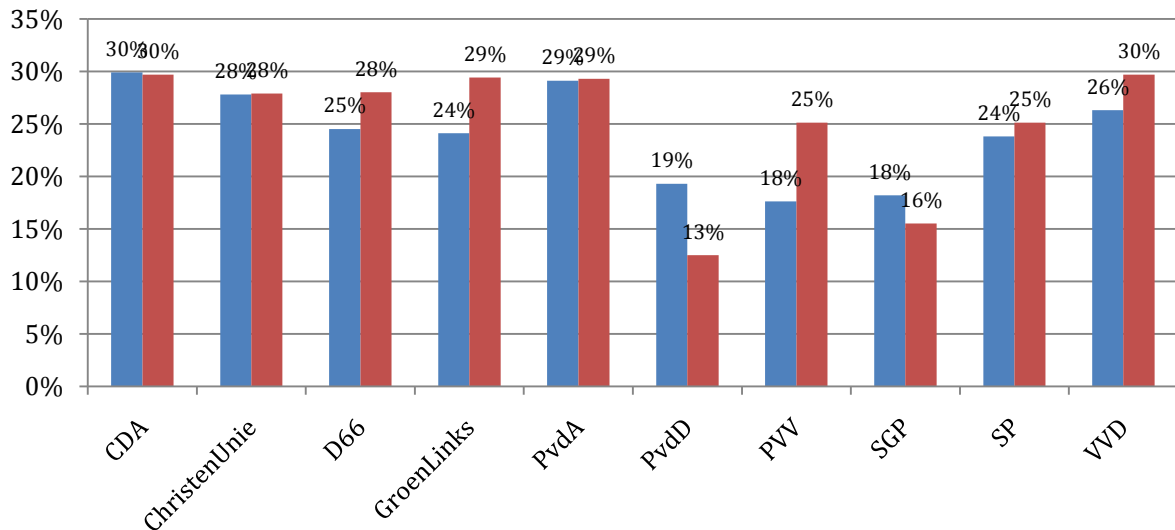

Sinds 2008 is het subthema economische crisis bijgekomen. Dit thema bestaat onder anderen uit economische crisis, kredietcrisis en schuldencrisis. De recente problemen in Europa blijven het nieuws over een mogelijke (euro) crisis voeden.

De partijen die in de ogen van het publiek het sterkst met economie geassocieerd worden in 2010 zijn VVD en PvdA. Dat heeft twee verschillende redenen. De VVD werd in 2006 als enige partij met overheidsfinanciën geassocieerd. Traditioneel is deze partij de *eigenaar* van dit thema, terwijl de PvdA in 2006 nog vooral werd geassocieerd met sociale zekerheid, een traditioneel *huisthema* van de sociaaldemocraten. Dat de PvdA in het nieuws toch wordt geassocieerd met economie in 2010 heeft alles te maken met de regeringsdeelname van de partij in het kabinet Balkenende IV waarin partijleider Bos ook nog eens minister van Financiën was.

In onderstaand overzicht presenteren we de kans dat een economisch thema genoemd wordt als de verschillende partijen in een artikel genoemd worden. Hoe hoger het percentage, hoe sterker de associatie tussen de partij en het thema.

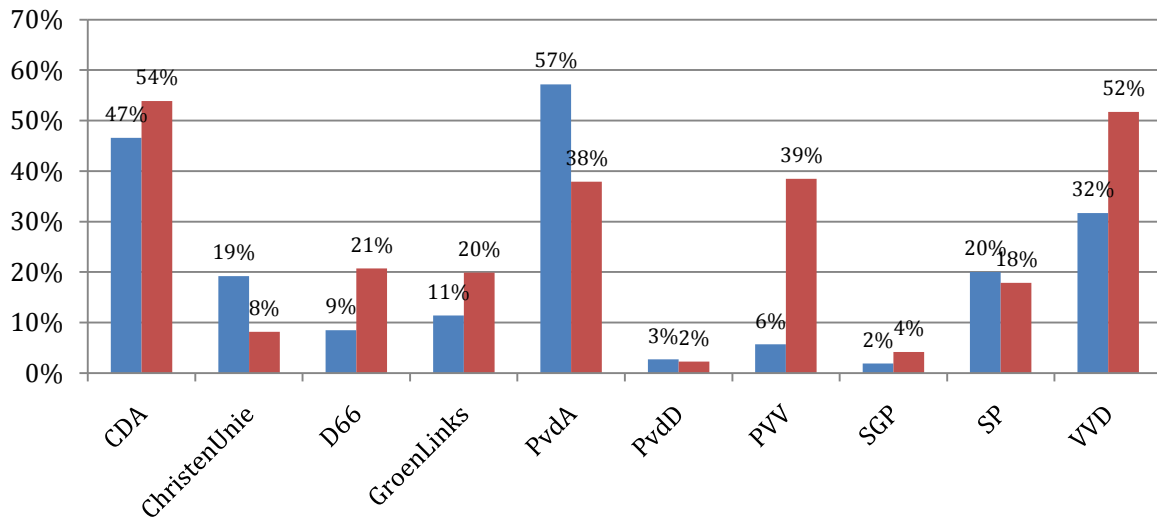
Figuur 2 Kans op een economisch thema in berichtgeving over een politieke partij in 2006/2007 en 2010/2011

*Leeswijzer: In 2006/2007 kwam in 24 procent van de artikelen waarin D66 werd genoemd ook het thema economie voor.

Figuur 2 laat duidelijk zien dat bijna alle partijen zowel in 2006/2007 als in 2010/2011 economie hoog in het vaandel hadden staan. Uitzonderingen zijn de Partij voor de Dieren, de SGP en in mindere mate de PVV. Deze laatste partij laat overigens een sterke stijging zien ten opzichte van 2006/2007, wat bij alle partijen behalve de eerder genoemde PvdD en SGP te zien is. Dit heeft sterk te maken met de coalitievorming die vanaf 10 juni 2010 van start is gegaan. Met de economie als belangrijkste thema tijdens de verkiezingscampagne was het logische gevolg dat de partijen een antwoord moesten vinden om Nederland door de crisis te leiden. De partijen die aan de onderhandelingen deelnamen of wilde deelnemen werden in grote mate geassocieerd met het thema economie.

Naast het nieuws over de partijen waarin vervolgens ook economische thema's worden genoemd, kunnen we deze relatie ook vanuit het thema bekijken. De centrale vraag is dan: wat is de kans dat een politieke partij genoemd wordt als het over economische thema's gaat?

Figuur 3 Kans dat een politieke partij wordt genoemd in het economisch nieuws in 2006/2007 en 2010/2011

*Leeswijzer: In 2006/2007 kwam in 47% van de berichten over de economie ook het CDA voor.

De afgelopen jaren is er een interessante ontwikkeling te zien in de associaties tussen nieuws over de economie en politieke partijen. In het eerste jaar 2006/2007 werd in de berichtgeving over de economie vooral de PvdA genoemd, veelal in de persoon van Wouter Bos. “Wouter Bos herstelt van de nederlaag. Als minister voelt hij zich prima op zijn plaats” kopte het AD op 17 juni 2007 en oordeelde enkele maanden later mild over de eerste begroting van de nieuwe minister van Financiën: “Eerste begroting Wouter Bos niet slecht” (AD, 22 september 2007). In het jaar 2010/2011 zien we een duidelijk ander beeld. De PvdA viel terug naar de vierde plaats in het economisch nieuws. (Oud) coalitiegenoot CDA was de partij die het meest met de economie wordt geassocieerd, gevolgd door de VVD. De PVV werd in het eerste jaar na de verkiezingen ook in 39% van het economisch nieuws genoemd en zelfs bij D66 en GroenLinks zien we een grote stijging van de associatie tussen economie en de partij. De coalitievorming in het jaar 2010 en de eerste maanden regeren waren debet aan deze stijging in de associaties. We zagen al dat alle partijen eenmaal in het nieuws, vaak werden geassocieerd met economische thema’s, maar bij het economische nieuws was dit nog sterker het geval. Met bezuinigingen als een van de breekpunten bij Paars Plus zien we dat in het economische nieuws de partijen die aan de onderhandelingstafel zaten veelvuldig werden genoemd.

Uit deze gegevens blijkt wederom dat economie een belangrijk thema is voor de regeringspartijen. Zij zijn de eerste die worden genoemd in de berichtgeving over het thema. De coalitiepartijen worden voornamelijk afgerekend op dit thema. Gaat het goed in Nederland, dan zullen kiezers geneigd zijn de zittende coalitie te steunen, gaat het slecht in Nederland zijn zij eerder geneigd de regeringspartijen af te vallen.

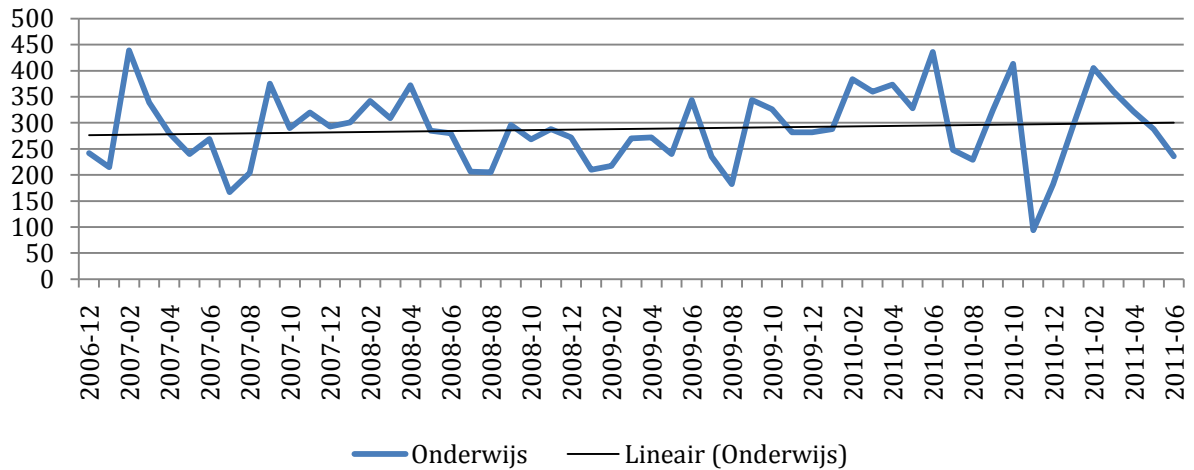
De verkiezingen van 2010 zijn daar een goed voorbeeld van. De economie had zich nog niet echt hersteld en de partij die op dat moment het meest met de economie geassocieerd werd, de PvdA wisselde van leider. De oud Minister van Financiën Wouter Bos maakte plaats voor Job Cohen en de VVD zette tijdens de campagne vol in op het thema economie met de boodschap dat zij die weer op gang konden krijgen door flink te bezuinigen. De VVD won uiteindelijk na een nek-aan-nekrace met een campagne waarin economie veruit het belangrijkste thema was².

² Zie ook: http://www.nieuwsmonitor.net/d/64/Het_Merk_Mark_rapport_pdf

→ Onderwijs

Na economie blijkt in de onderwerpkeuze onderwijs een tweede plaats in te nemen. De afgelopen jaren zien we een lichte stijging in de aandacht voor het thema in de berichtgeving. Waar het gemiddelde begin 2007 nog lag rond de 270 artikelen per maand is deze 4 jaar later gestegen naar zo'n 300 artikelen per maand.

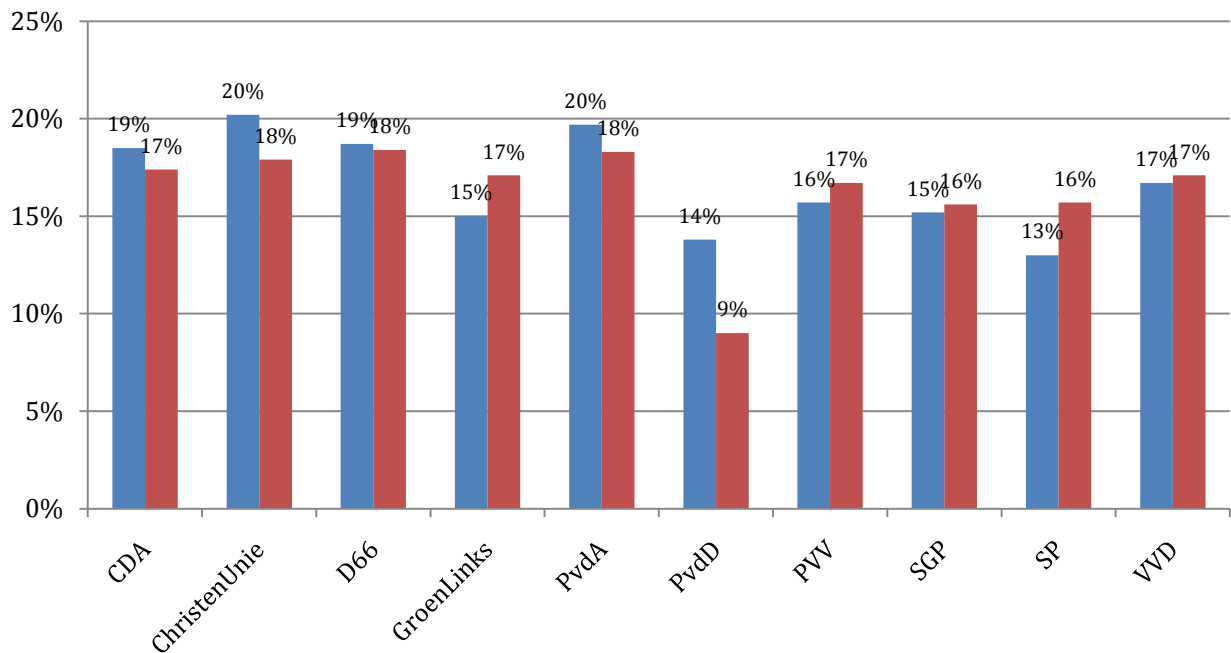
Figuur 4 Onderwijs in het nieuws

Zowel in 2006 als in 2010 werd D66 het meest geassocieerd met het thema onderwijs door het publiek, respectievelijk 19% versus 16% van de kiezers noemt het thema denkend aan D66. Overigens dachten in beide jaren meer mensen aan het thema ‘democratische vernieuwing’ bij de partij, respectievelijk 39% en 37%. Niettemin is er geen andere partij die een sterkere associatie oproept met onderwijs dan D66.

In onderstaande figuur zien we de mate waarin het thema onderwijs ook in de berichtgeving over de verschillende partijen werd genoemd.

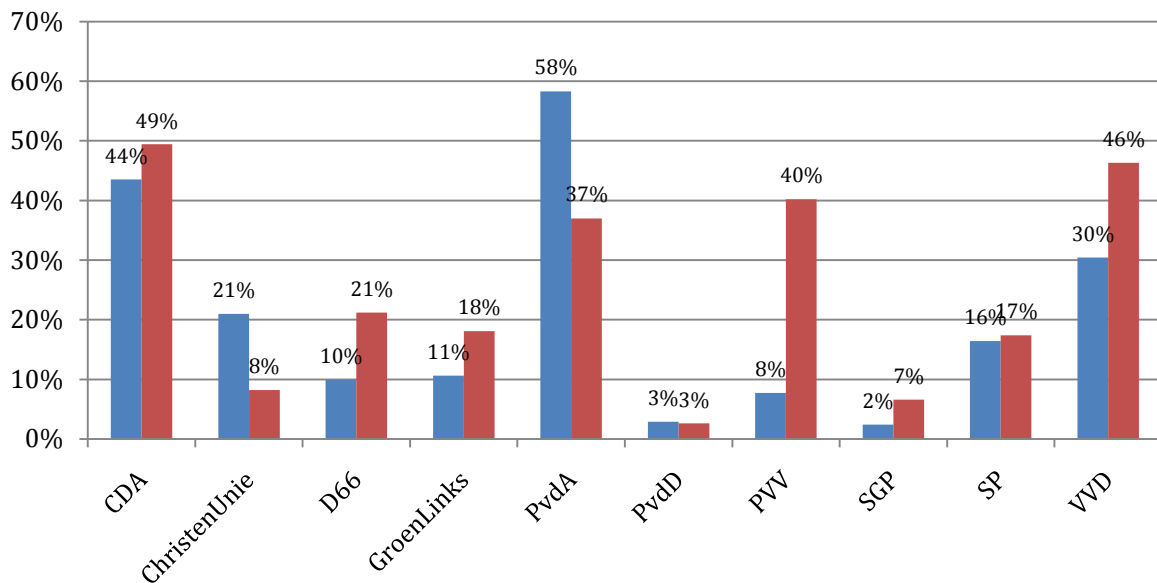
Figuur 5 Kans op het thema onderwijs in berichtgeving over een politieke partij in 2006/2007 en 2010/2011

Opvallend aan Figuur 5 is de evenwichtigheid tussen de verschillende partijen. In het jaar 2006/2007 werd onderwijs niet meer genoemd in het nieuws over D66 dan het nieuws over de andere partijen. Sterker nog, in het nieuws over de meeste partijen kwam in ongeveer 20% van de artikelen het onderwerp onderwijs terug. Alleen in het nieuws over GroenLinks, de Partij voor de Dieren en de SP was dit duidelijk minder.

Een tweede opvallende ontwikkeling is te zien in het jaar 2010/2011. In het afgelopen jaar ging het nieuws over de politieke partijen minder vaak over onderwijs dan vier jaar geleden, maar nog sterker dan toen werd in het nieuws over de verschillende partijen onderwijs ongeveer even vaak genoemd. Nu gaat rond de 17% van het politieke nieuws over onderwijs. Alleen bij de Partij voor de Dieren wordt onderwijs aanzienlijk minder vaak genoemd.

Figuur 6 Kans dat een politieke partij wordt genoemd in nieuws over onderwijs in 2006/2007 en 2010/2011

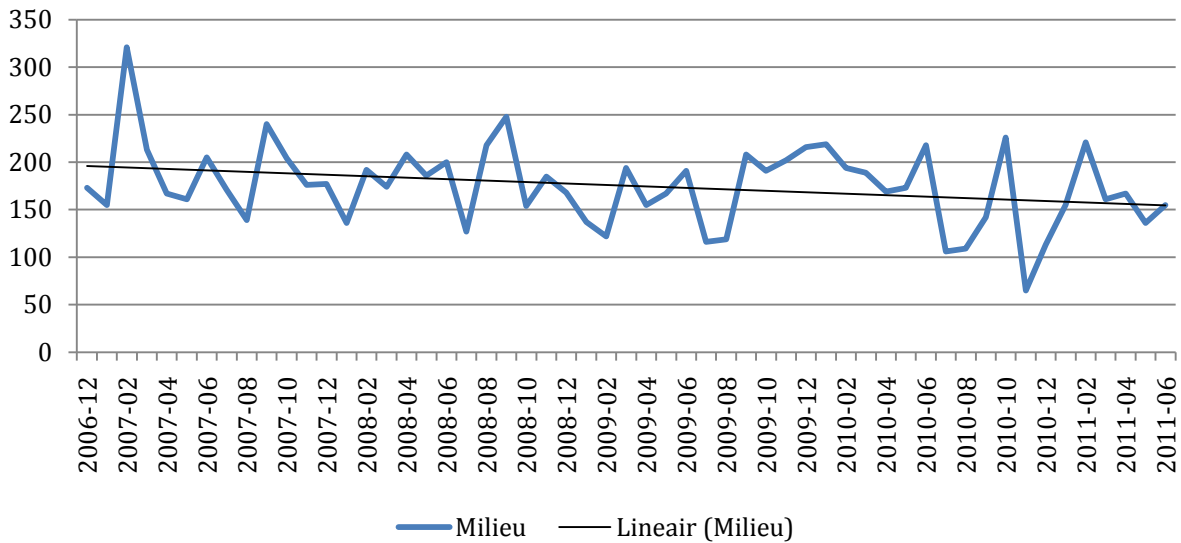

Kijken we naar het nieuws over onderwijs en vervolgens naar de politieke partij die daarin voorkomt, dan komt het volgende beeld naar voren. Evenals bij het thema economie worden ook de regeringspartijen voornamelijk genoemd waar het gaat om het thema onderwijs. De PvdA kwam in 2006/2007 in 58% van de artikelen over onderwijs ook in het nieuws. In het eerste oppositiejaar voor de partij is dat percentage gedaald naar 37% en ook hier vervult de partij tegenwoordig de vierde plek, na CDA, VVD en PVV. D66 wordt wel vaker dan de andere kleine oppositiepartijen genoemd in het nieuws over het onderwijs tijdens het eerste jaar na de verkiezingen en de vorming van de regering Rutte I.

→ Milieu

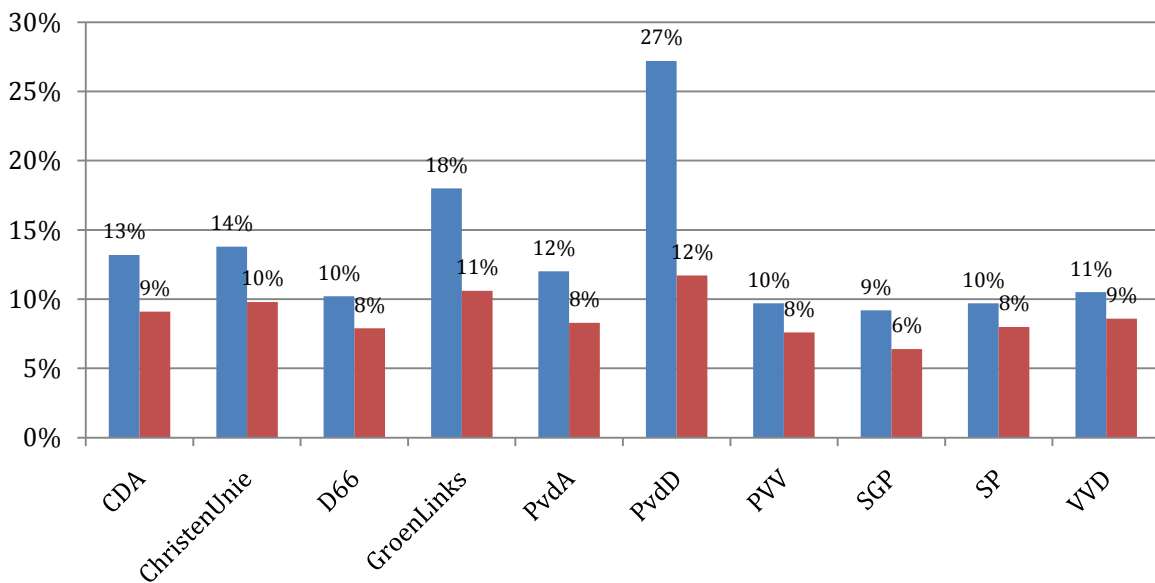
Het milieu is de afgelopen jaren een belangrijk thema in het nieuws, zij het aanzienlijk kleiner dan de economie en onderwijs en importantie verliezend over de jaren heen. Waar er eind 2006, begin 2007 gemiddeld 200 artikelen per maand verschenen in de dagbladen over milieu, is dit aantal in 2011 gedaald naar rond de 150 artikelen. Ook tijdens de verkiezingscampagne van 2010 zien we dat het thema milieu niet prominent aanwezig is in de mediaberichtgeving. Oftewel, zoals *de Volkskrant* concludeerde op 12 mei 2010: “Economie telt meer dan klimaat.”

Figuur 7 Milieu in het nieuws

Van oudsher is natuur en milieu een echt GroenLinks-thema. In 2006 dacht bijna 60 procent van de mensen bij dit thema aan GroenLinks. In de periode 2006-2011 is dit veranderd. In 2010 dacht nog slechts 37% van de respondenten aan milieu bij GroenLinks. Sterker nog, de partij werd op het thema ingehaald door de Partij voor de Dieren. Ook in de media zien we dat de PvdD zich aanzienlijk sterker profileert op het thema milieu dan GroenLinks, zowel in 2006/2007 als in 2010/2011.

Figuur 8 Kans op een milieu thema in berichtgeving over een politieke partij in 2006/2007 en 2010/2011

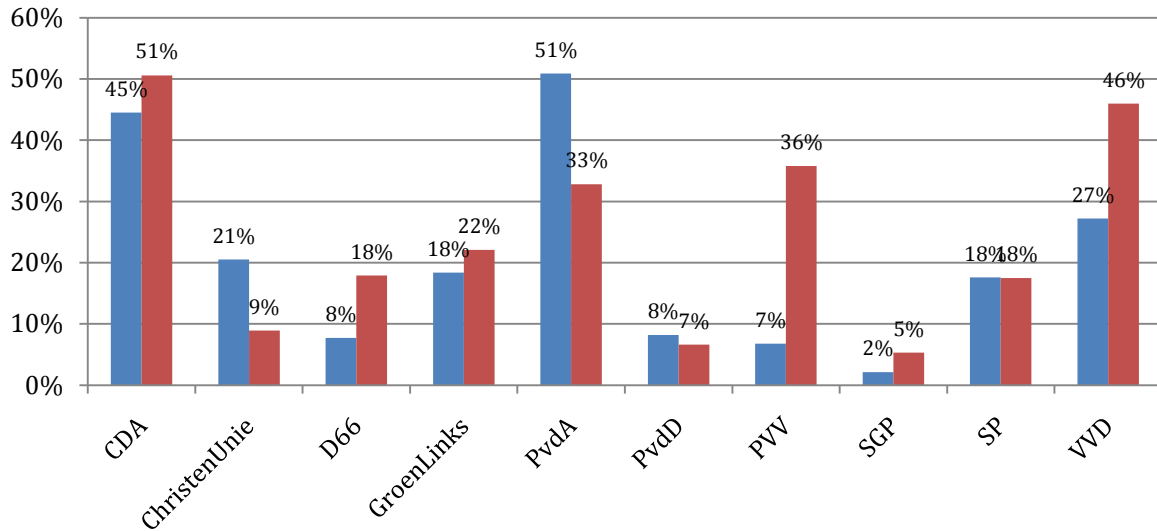
In het nieuws over de partij van Marianne Thieme wordt in 27% van de artikelen ook gesproken over het milieu in het eerste jaar na de verkiezingen van 2006, terwijl dit percentage aanzienlijk lager ligt voor de partij van (toen nog) Femke Halsema (18%) en nog veel lager voor de andere partijen.

Ook vier jaar later is de PvdD nog steeds sterker dan GroenLinks in het nieuws met het thema milieu. Echter, de percentages zijn over de hele linie aanzienlijk lager geworden. In lijn met de eerdere grafiek zien we dat voor de partijen het thema ook minder belangrijk is geworden. In het nieuws over de PvdD komt het thema nog voor in 12% van de artikelen, in het nieuws over

GroenLinks in 11%, maar voor de overige partijen is het percentage in 2010/2011 gezakt tot onder de 10%

In het nieuws over het milieu zien we wederom hetzelfde patroon terugkeren. Het zijn de coalitiepartijen al dan niet met de gedoogpartner die worden genoemd in het nieuws over het milieu. In 2006/2007 de PvdA voorop, gevolgd door CDA en oppositieleider VVD, in 2010 CDA, VVD en gedoogpartner PVV. De Partij voor de Dieren is in het nieuws over het milieu nauwelijks zichtbaar. Slechts in respectievelijk 8% en 7% van het nieuws wordt de partij genoemd in 2006/2007 en 2010/2011.

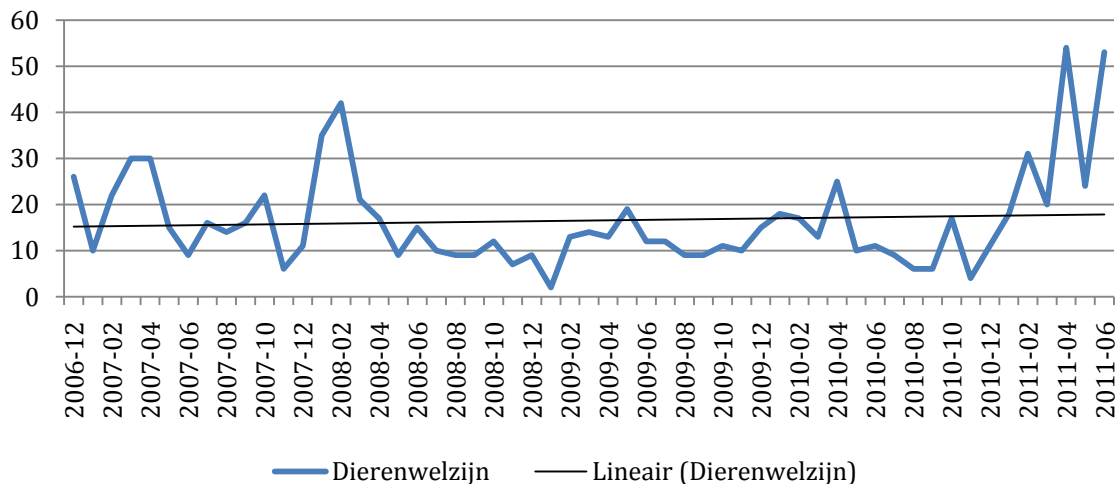
Figuur 9 De kans dat een politieke partij wordt genoemd in berichtgeving over milieu in 2006/2007 en 2010/2011

→ **Dierenwelzijn**

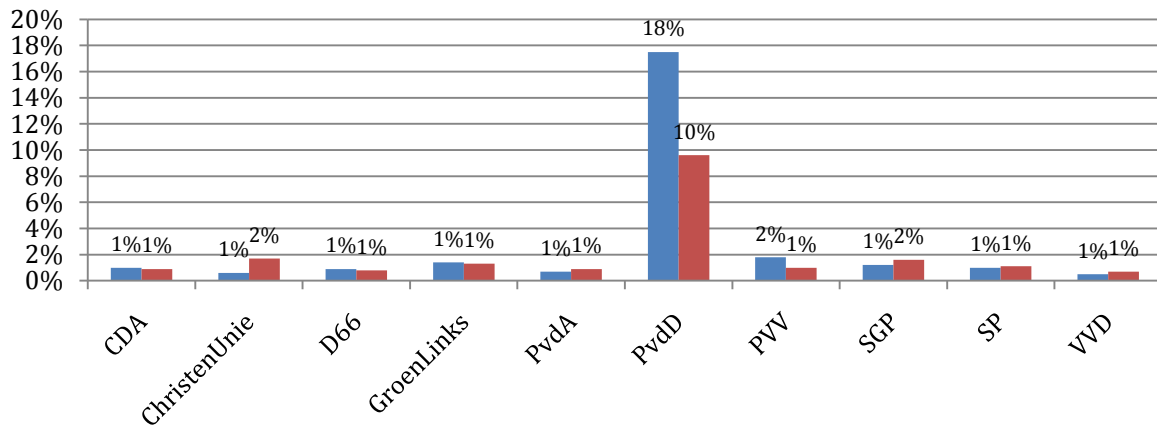
Een relatief nieuw onderwerp in Den Haag is dierenwelzijn. Met de Partij voor de Dieren in de Kamer begon het thema in 2007 voorzichtig op de agenda te komen. Een eerste piek is te zien begin 2008. Op 2 februari 2008 kopte het AD “Rein Jan Hoekstra leidt onderzoek dierenwelzijn”. De Voedsel- en Warenautoriteit (VWA) bleek uit een intern rapport een potje te maken van de controles op onder andere veetransporten. Minister Verburg (Landbouw) stelde hierop een onderzoek in naar deze controles. Een tweede piek is te zien in 2011 rondom de discussie over het afschaffen van het ritueel slachten.

Figuur 10 Dierenwelzijn in het nieuws

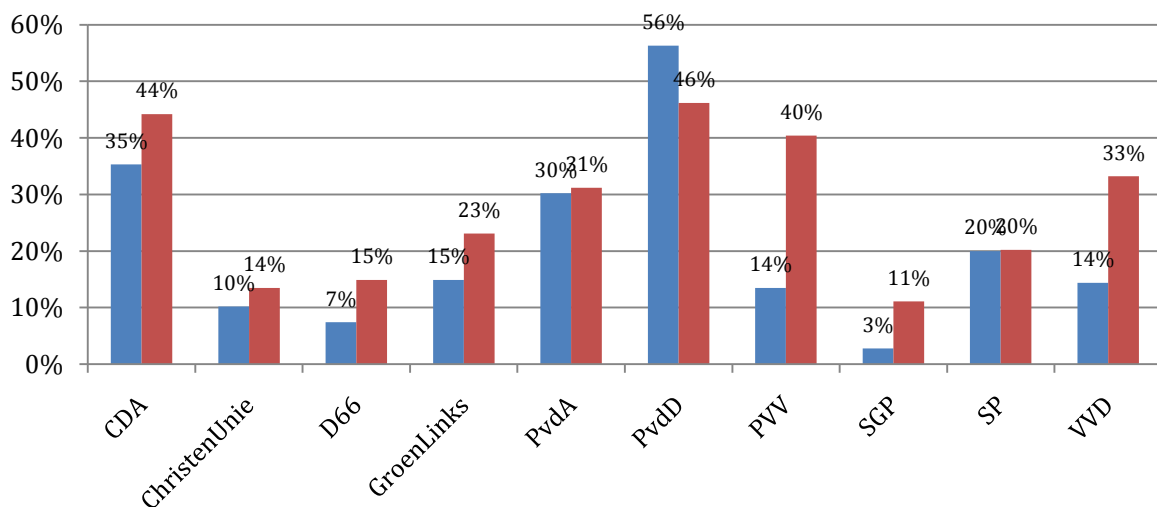
Voor de Partij voor de Dieren is het thema dierenwelzijn veruit het belangrijkste thema. Geen andere partij wordt in de berichtgeving over de partij zo sterk geassocieerd met dierenwelzijn als de partij van Marianne Thieme (zie Figuur 11). De percentages komen bij geen partij boven de 2%. Bij de Partij voor de Dieren bedraagt het percentage in 2006/2007 18% om te zakken naar 10% in het afgelopen jaar.

Figuur 11 Kans op een dierenwelzijn thema in berichtgeving over een politieke partij in 2006/2007 en 2010/2011

Toch werpt de sterke focus van de partij op een issue zijn vruchten af. In de figuur hieronder is te zien wat de kans is dat een partij wordt genoemd in het nieuws over dierenwelzijn. Hierin is duidelijk te zien dat de PvdD een sterke positie kent op dit thema, ondanks het feit dat de PvdD maar een kleine partij is. Waar alle andere thema's vooral werden geassocieerd met de coalitiepartijen, is dat bij het thema dierenwelzijn niet het geval. De partij van Marianne Thieme wordt meer genoemd in de berichtgeving dan welke andere partij ook. In 2006/2007 was dit nog sterker dan vier jaar later. Ten tijde van Balkenende IV werd de PvdD in meer dan de helft van het politieke nieuws over dierenwelzijn genoemd, terwijl het CDA in 35% van de berichtgeving en de PvdA in slechts 30% van de artikelen werd genoemd. Vier jaar later zien we dat de PvdD nog steeds vaker genoemd wordt in de berichtgeving, maar de verschillen met de coalitiepartners CDA en VVD zijn aanzienlijk kleiner geworden. Ook gedoogpartner PVV wordt vaak genoemd in de berichtgeving rondom dierenwelzijn. Dit heeft alles te maken met het punt dat de partij binnenhaalde tijdens de coalitieonderhandelingen, namelijk het instellen van de dierenpolitie.

Figuur 12 De kans dat een politieke partij wordt genoemd in berichtgeving over dierenwelzijn in 2006/2007 en 2010/2011

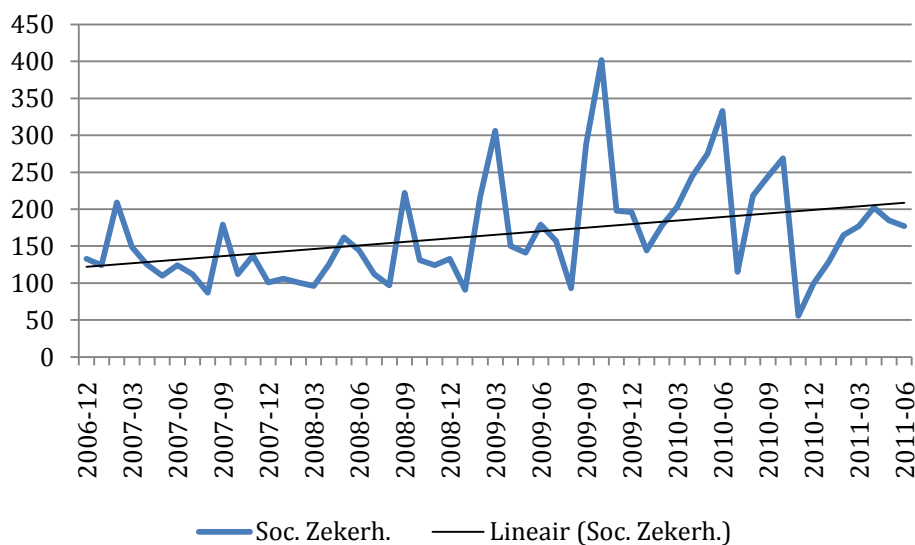

In het *AD* van vrijdag 24 juni jl. staat de conclusie over dit thema helder verwoord: “Dierendiva drukt haar stempel op Binnenhof” om te vervolgen “na bijna vijf jaar in de Tweede Kamer kan niemand nog om de Thieme-factor heen: dierenwelzijn staat nu bij alle partijen op de agenda.”

→ Sociale zekerheid

Het thema sociale zekerheid is van oudsher een links thema met als belangrijkste eigenaar de Partij van de Arbeid. In 2006 raakte de PvdA onder leiding van Wouter Bos al in de problemen met het thema. De PvdA-leider wist met de zogenaamde Bosbelasting op de AOW – het belasten van de AOW voor welgestelde pensionado’s – veel onrust te zaaien. Bovendien steeg de koopkracht door het PvdA-programma niet, volgens de doorrekeningen van de CPB. In het radiodebat van 29 oktober, kort na het bekend worden van de CPB-doorrekening, zei Balkenende over de PvdA standpunten tegen Bos: ‘U draait en u bent niet eerlijk’, een in de weken daarna eindeloos herhaalde quote.

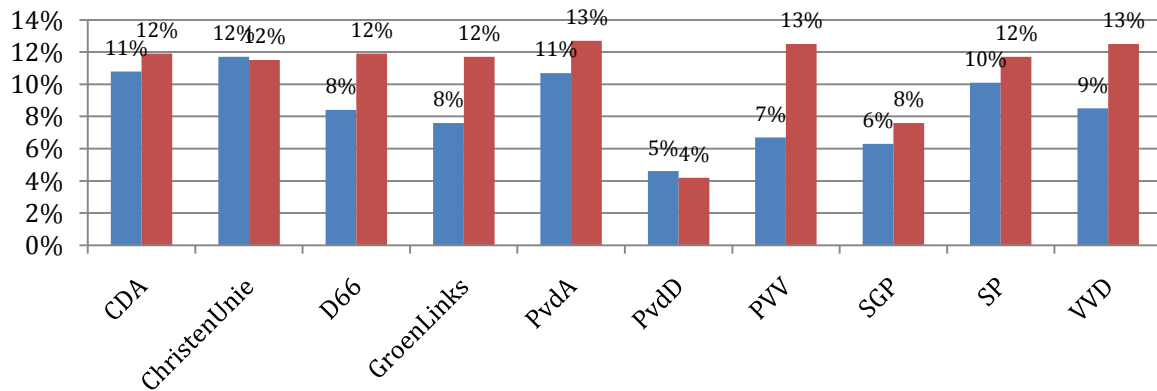
Figuur 13 Sociale zekerheid in het nieuws

In de jaren na de verkiezingen van 2006 bleef sociale zekerheid een belangrijk thema in de politieke berichtgeving. Het werd tijdens de verkiezingscampagne van 2010 helemaal een belangrijk thema. De AOW speelde hierbij wederom een belangrijke rol. De pensioensgerechtigde leeftijd van 65 jaar moest omhoog, aldus de meeste partijen. Alleen de SP en de PVV hielden vast aan de leeftijd van 65 jaar voor het ontvangen van de AOW. Het profiel van de PvdA op het thema werd diffuser “PvdA zaait verwarring over AOW” (*Trouw*, 26 mei 2010). Niet langer waren de sociaal democraten de eigenaar van het thema.

Dit is terug te zien in cijfers van de publieke opinie. Waar in 2006 de PvdA vooral werd gezien als de eigenaar van sociale zekerheid door 48% van de respondenten, werden zij in 2010 door het publiek als eerste geassocieerd met het thema hypotheekrenteaftrek (16,8%). Het is in dit jaar vooral de Socialistische Partij die sterk met het thema sociale zekerheid werd geassocieerd, zij het door aanzienlijk minder mensen (20,2%). Tabel 1 laat deze verschuiving zien.

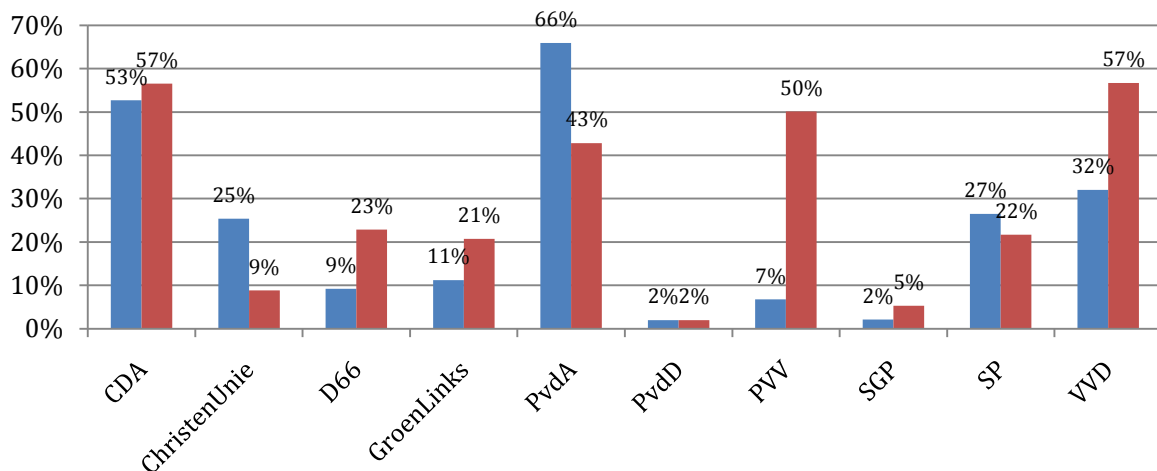
Figuur 14 Kans op een sociale zekerheidsthema in berichtgeving over een politieke partij in 2006/2007 en 2010/2011

In mediaberichtgeving is geen enkele partij uitgesproken eigenaar is van het thema sociale zekerheid. Zowel in 2006/2007 als in de periode 2010/2011 zien we weinig verschillen tussen de partijen in de mate waarin zij in het nieuws worden geassocieerd met sociale zekerheid. Wel zien we dat de associaties in 2010/2011 zijn toegenomen ten opzichte van het eerste regeringsjaar na de verkiezingen van 2006.

Meest opvallende stijging in deze periode komt voor rekening van de PVV. De partij van Wilders werd in het politieke nieuws van 2010/2011 evenveel geassocieerd met sociale zekerheid als de Partij van de Arbeid. Het thema AOW is hier vooral debet aan. Tijdens de campagne al waren de meeste partijen overtuigd dat de AOW leeftijd van 65 naar 67 moet worden verhoogd. De PVV was echter mordicus tegen en heeft het zelfs tot breekpunt van de coalitiebesprekingen gemaakt tijdens de verkiezingscampagne. De dag na de verkiezingen echter heeft Wilders dit punt direct laten vallen als breekpunt omdat hij graag wilde meeregeren met een rechtse coalitie en ook inzag dat deze horde wellicht te groot zou zijn voor VVD en CDA. VVD en CDA gingen regeren met gedoogpartner PVV, maar AOW-kwestie speelt nog altijd tussen de partijen. Wel zien we dat in het nieuws over sociale zekerheid de drie partijen vooral worden genoemd en dat ook hier de PvdA het nakijken heeft. Opvallend is overigens ook dat de SP, die vooral door het publiek wordt genoemd als eigenaar van sociale zekerheid, in slechts 22% van het nieuws over sociale zekerheid wordt genoemd. Aanzienlijk minder dan vier jaar geleden en op hetzelfde niveau als GroenLinks en D66. De partijen die traditioneel het sterkst worden geassocieerd met sociale zekerheid blijven tegenwoordig achter in media-associaties.

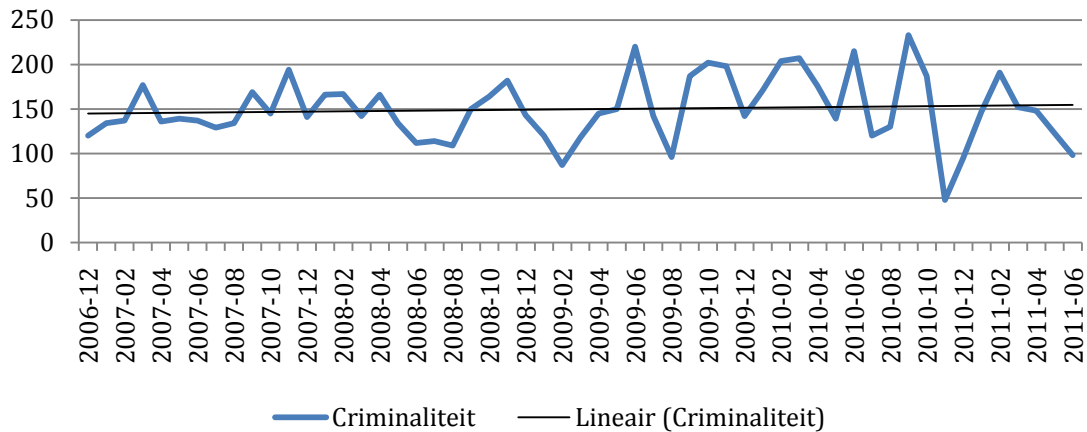
Figuur 15 Kans dat een partij wordt genoemd in een artikel over sociale zekerheid in 2006/2007 en 2010/2011

→ **Criminaliteit**

De aanpak van criminaliteit en de zorg voor veiligheid op straat zijn in de periode tussen de verkiezingen van 2006 en nu belangrijke thema's voor politieke partijen. Met de jaren worden ze ook iets belangrijker, afgaande op de berichtgeving. Tijdens de afgelopen verkiezingscampagne zijn het prominente thema's. Hierbij gaat het vooral om "meer blauw op straat" en de vraag naar strengere straffen voor criminelen.

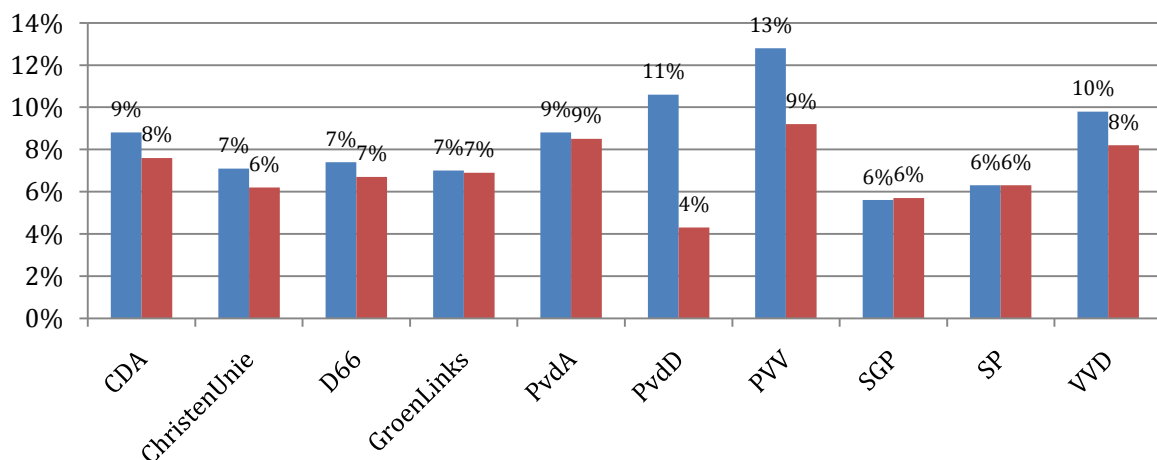
Figuur 16 Criminaliteit in het nieuws

De aanpak van criminaliteit is van oudsher een rechts thema met als eigenaar de VVD. In 2006 echter lijkt de partij, evenals bij het thema immigratie geduchte concurrentie te krijgen van de dan nog klein-rechtse partijen. Ditzelfde geldt in 2010. Zowel de VVD als de PVV worden door het publiek genoemd als bestrijders van criminaliteit.

In de berichtgeving zien we deze tweestrijd ook terug. In 2006/2007 komt het thema prominenter aan bod in de berichtgeving over de PVV (13%) dan in de berichtgeving over de VVD (10%). Vier jaar later zijn de percentages lager en lijkt criminaliteit door de partijen over de hele linie minder prominent te worden genoemd in de berichtgeving. Wel zien we hier dat het percentage in het nieuws over de PVV iets hoger uitkomt dan het percentage in de berichtgeving over de VVD, respectievelijk 9% en 8%. "PVV: knieshot voor relschoppers" (*Sp!ts*, 16 april 2009). De PvdA blijkt in de associaties, ook ten tijde van oppositievoering nog opvallend sterk op dit thema.

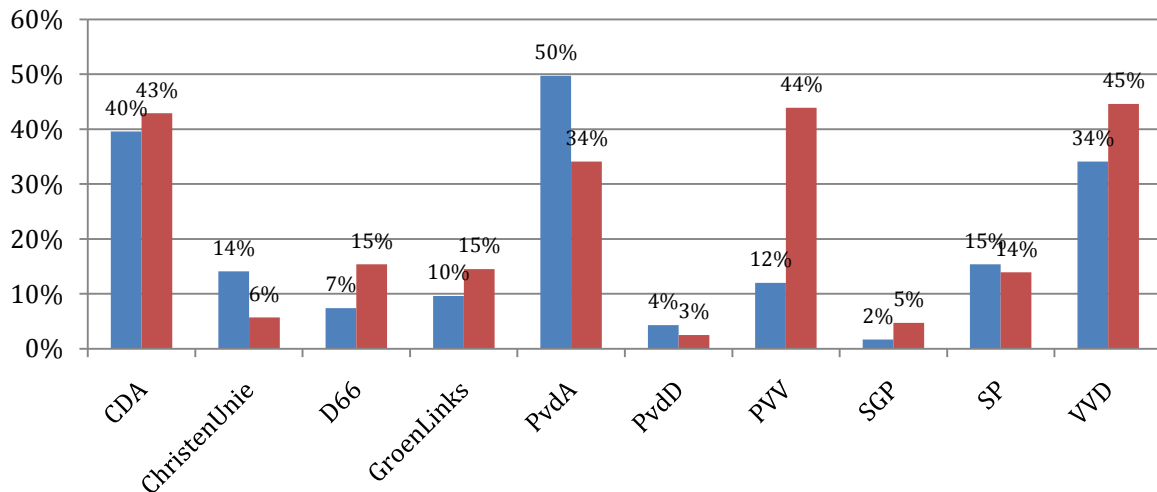
Figuur 17 Kans op het thema criminaliteit in berichtgeving over een politieke partij in 2006/2007 en 2010/2011

Kijken we naar het nieuws over criminaliteit en criminaliteitsbestrijding dan zien we een enorm verschil tussen 2006/2007 en het afgelopen regeringsjaar (Figuur 18). De verschillen zijn te

verklaren, evenals bij de thema's economie, sociale zekerheid en onderwijs door de regeringsdeelname van de partij of niet. Zo zien we dat de van origine eigenaar van het thema criminaliteitsbestrijding, de VVD, in 2006/2007 pas op de derde plaats komt en de partijen CDA en PvdA voor moet laten gaan. Vier jaar later echter zien we een ander beeld. De coalitiepartners CDA en VVD en gedoogpartner PVV krijgen alledrie nagenoeg even veel aandacht in het nieuws over criminaliteitsbestrijding.

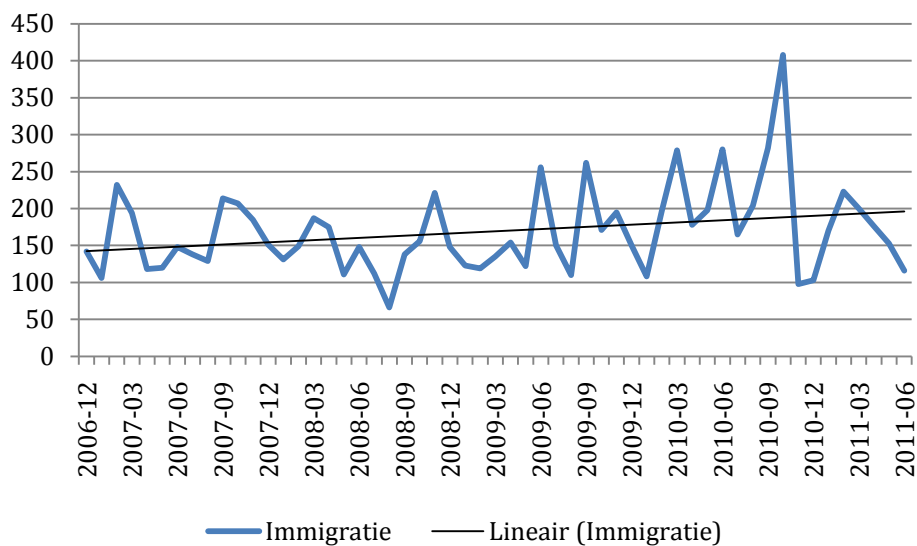
Figuur 18 Kans dat een partij wordt genoemd in een artikel over criminaliteit in 2006/2007 en 2010/2011

→ Immigratie

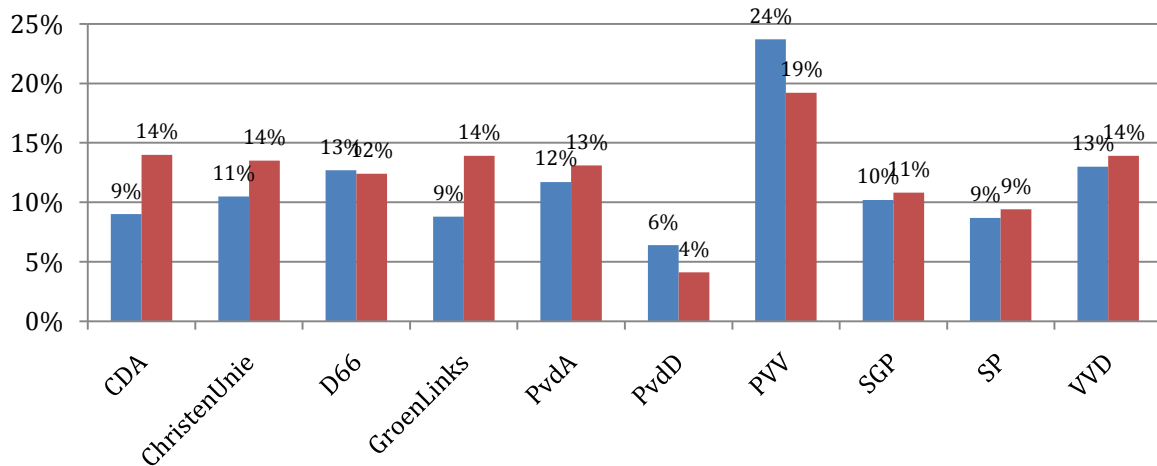
Het immigratiedebat is inmiddels niet meer weg te denken uit de politiek en media. Ook in maanden van luwte komt in meer dan honderd krantenberichten het thema terug. Dit is te zien in Figuur 19. De piek van oktober 2010 is het aantreden van Kabinet Rutte 1. Met de PVV als gedoogpartner ging een deel van het nieuws over de gevolgen voor migranten en allochtonen. Ook was er nieuws rondom de nieuwe staatssecretaris van Volksgezondheid, Marlies Veldhuizen van Zanten, naast een Nederlands ook een Zweeds paspoort had en keerde een gevoelig debat over dubbele paspoorten terug.

Figuur 19 Aandacht voor het thema immigratie in aantal artikelen per maand

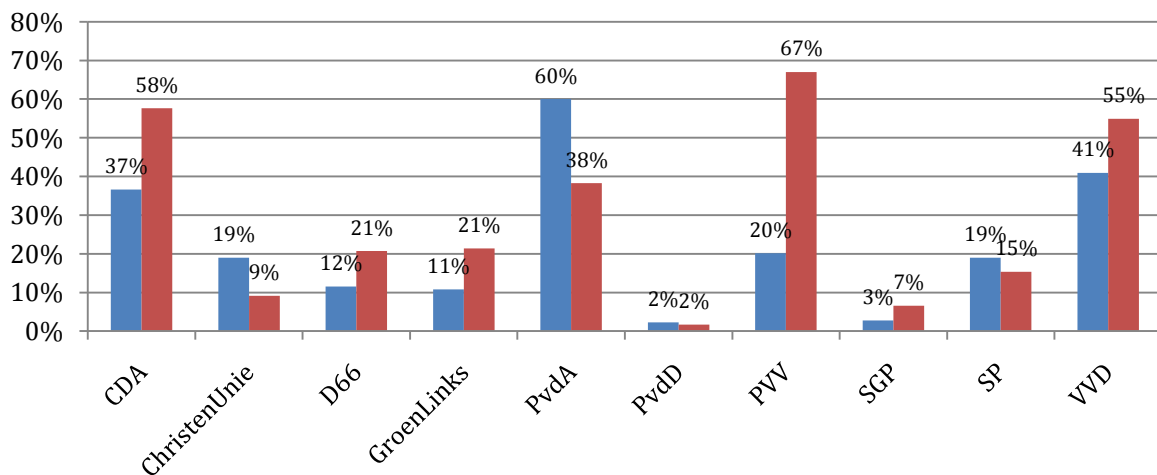
Twee maanden na zijn breuk met de VVD maakte Geert Wilders het in een interview met *NRC Handelsblad* (29 november 2004) kraakhelder: “Ik ben geen one-issue beweging.” “Het gaat hem niet alleen om de islam, maar ook om de Haagse cultuur”, leidde de avondkrant het artikel in. Iets verderop werd immigratie wederom via een ontkenning uitgelicht in een opsomming van de speerpunten van een nieuw partijprogramma: “Hij kondigt een breed programma aan, niet alleen over het terrorisme en de ‘massa-immigratie’ die ‘in volle gang’ is, maar ook over de stagnerende economie (...)” Het tekent de mediastrategie van de PVV-leider. In 2010 tijdens het televisiedebat in Carré merkte GroenLinks-leider Halsema op, dat ze het wel heel knap vond dat Wilders elk thema met ‘massa-immigratie’ wist te verbinden. Ze reageerde op Wilders’ betoog, waarin hij het overeind houden van de WW-duur koppelde aan de kosten van immigratie. Dit typerende moment uit de laatste campagne is een duidelijk voorbeeld van de succesvolle mediastrategie van de PVV. In een verkiezingscampagne die werd gedomineerd door economie bleef Wilders consequent hameren op het ‘eigen’ thema immigratie. Figuur 20 laat dit duidelijk zien. Zowel in 2006/2007 als in het afgelopen regeringsjaar was het thema in het politieke nieuws van de PVV prominent aanwezig. Prominentier ook dan in welke andere partij ook.

Figuur 20 De kans dat het thema immigratie voorkomt in een artikel over een politieke partij in 2006/2007 en 2010/2011

Ook na de formatie van kabinet Rutte I blijft de PVV veel met immigratie geassocieerd worden. In tweederde van de berichten over immigratie komt de PVV voor (zie Figuur 21). Maar het CDA is ook belangrijker op dit onderwerp geworden. Dat komt doordat de ruzie binnen het CDA tijdens de formatie indirect over dit thema ging en het CDA de minister van Immigratie en Asiel (Gert Leers) levert.

Figuur 21 De kans dat een politieke partij wordt genoemd in een artikel over immigratie in 2006/2007 en 2010/2011

→ Samenvatting resultaten

Tabel 2 geeft een overzicht van de partijen die zich het sterkst profileren op elk issue. Per issue is voor 2006/2007 en 2010/2011 aangegeven welke partij zich het sterkst profileerde, hoe sterk deze associatie was, en wat het verschil was ten opzichte van de partij op de tweede plaats. In 2007 is bijvoorbeeld te zien dat de PVV zich het sterkst op criminaliteit profileerde met 13%, hetgeen 1,2 maal de associatie was van de partij die zich na de PVV het sterkst op dat thema profileert. Dit verschil is dus een maat van hoe sterk een individuele partij zich op dit issue heeft geprofileerd.

Tabel 2: Overzicht van profilering van partijen per meetperiode

Issue	2007			2011		
	Partij	Ass.	Vershil t.o.v. nr 2	Partij	Ass.	Vershil t.o.v. nr 2
Criminaliteit	PVV	13%	1.2	PVV	9%	1.1
Crisis	PvdA	0%	1.0	CDA	5%	1.1
Dierenwelzijn	PvdD	18%	9.7	PvdD	10%	5.6
Economie en financiën	CDA	30%	1.0	VVD	30%	1.0
Immigratie en Integratie	PVV	24%	1.8	PVV	19%	1.4
Milieu	PvdD	27%	1.5	PvdD	12%	1.1
Onderwijs	Christen	20%	1.0	D66	18%	1.0
Sociale Zekerheid	Christen	12%	1.1	PvdA	13%	1.0
Zorg	PvdD	10%	1.0	ChristenUnie	9%	1.0

Direct duidelijk uit de tabel is dat voor de meeste issues de verschillen heel klein zijn: op enkele uitzonderingen na is de associatie van de sterkst profilerende partij maximaal 1.1 maal die van de volgende partij. De uitzonderingen zitten vooral op de rechts conservatieve (immigratie, criminaliteit) en post-materialistische thema's (milieu, dierenwelzijn). In beide gevallen worden deze thema's door een nieuwe partij geclaimd: PVV profileert zich het sterkst op zowel criminaliteit als immigratie, en de partij voor de dieren profileert zich het sterkst op dierenwelzijn en milieu. Voor al deze thema's geldt overigens dat de profilering in 2010/2011 minder uitgesproken is dan in 2006/2007.

Conclusie

Uit de in dit rapport gepresenteerde gegevens zijn een aantal conclusies te trekken. Als we kijken naar welke partijen in het nieuws komen als een issue wordt genoemd, dan valt die eer op enkele uitzonderingen na toch meestal de regeringspartijen ten deel. Aangezien zij het meeste te melden hebben, worden zij het meeste genoemd in de krant. De journalistiek volgt natuurlijk de macht.

Kijken we echter naar welke issues per partij genoemd worden, dan blijken vooral de nieuwe partijen PVV en PvdD zich nog sterk te profileren. Dit is ook logisch omdat zij, zeker in eerste instantie, toch vooral one-issue partijen waren. Uit de gegevens blijkt ook dat een kleine partij die zich effectief op een issue richt het onderwerp op de agenda kan zetten en zelfs kan domineren; issue owner kan worden. Dat deze profilering in 2010/2011 minder uitgesproken is dan in 2006/2007 toont aan dat beide partijen zich inmiddels verbreden: zowel PVV als PvdD zijn eigenlijk geen one-issue partij meer te noemen. Vooral de PVV komt door haar positie als gedoogpartij veel in het nieuws met andere thema's.

Een laatste opvallende conclusie is dat op de meeste issues de partijen eigenlijk weinig van elkaar verschillen waar het de hoeveelheid aandacht voor dat issue betreft. De strijd om de issues

wordt op een kleine ruimte gevoerd. Zodra een partij aandacht besteedt aan een issue, volgen de andere partijen ook. Of dit komt doordat de partijen bang zijn om ruimte weg te geven of omdat journalisten wederhoor plegen en meerdere partijen in een stuk over een onderwerp melden is een open vraag, maar waarschijnlijk speelt een combinatie van beide mechanismen.

Gegeven deze feiten is het interessant dat de meeste kiezers nog wel een duidelijk beeld hebben van de huisthema's per partij, zoals bleek uit onze eerdere analyses van de verkiezingen van 2006 en 2010, zij het dat deze voor sociale zekerheid en immigratie wel naar de flanken zijn verschoven. Issues kunnen dus van eigenaar veranderen, vooral bij aantreden van een nieuw kabinet of wanneer kleine partijen zich sterk profileren op één onderwerp.

Literatuur

Aelst, van P., Walgrave, S. (2011). Minimal or Massive? A Political Agenda-Setting Power of the Mass-Media According to Different Methods. *The International Journal of Press and Politics*, April 2011.

Budge, I, Farlie, D (1983). *Explaining and Predicting Elections: Issue Effects and Party Strategies in Twentie-Three Democracies*, Allen & Unwin, London.

Franklin, M.N., Mackie, T.T., Valen, H. (1992). *Electoral Change: Responses to Evolving Social and Attitudinal Structures in Western Countries*, Cambridge University Press, Cambridge.

Iyengar, S., Kinder, D. R. (1987). *News that matters: Television and American opinion*. University of Chicago.

Kleinnijenhuis, J., Scholten, O., Atteveldt, van W., Hoof, van A., Krouwel, A., Oegema, D., Ridder, de J.A., Ruigrok, P.C., Takens, J.H. (2007) *Nederland Vijfstromenland*, Bert Bakker, Amsterdam.

Krosnick, J.A., Kinder, D.R. (1990). Altering the Foundations of Support for the President Through Priming. *The American Political Science Review*, 84 (2).

Mc Combs, M.E., Shaw, D.L. (1972). The Agenda-Setting Function Of Mass Media. *Public Opinion Quaterly*, 36 (2).

Petrocik, J.R. (1996). Issue Ownership in Presidential Elections, with a 1980 Case Study, *American Journal of Political Science*, 40 (3).

Rogers, E.M., Dearing, J.W. (1988). Agenda-Setting Theory: Where has it been? Where is it going?. In: Anderson, J.A. (Ed.). *Communication yearbook 11 (555-594)*. Newbury Park, CA: Sage.